

64-42-82/1
23.08.17

Спеціалізованій вченій раді
Д 35.052.11 у Національному
університеті «Львівська
політехніка»

ВІДГУК

офіційного опонента

ТОВБИЧА ВАЛЕРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА

на дисертацію **СЕНЬКОВСЬКОЇ Ярини Тарасівна**

«ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЙ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ МІСТА»

представлену на здобуття наукового ступеня

кандидата архітектури за спеціальністю

18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Актуальність теми дисертації

Тема представленої роботи та її зміст в цілому відповідають вимогам і паспорту спеціальності 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури». Ще більше робота відповідає новій об'єднаній спеціальності 191 «Архітектура і містобудування» на якій вже навчаються аспіранти з минулого року і до якої в найближчий (з 2019 року) час ми перейдемо для захистів. Актуальність теми дисертаційної роботи не викликає сумнівів, оскільки занепад переважної більшості промислових об'єктів у кінці 20 ст. призвів до утворення деградованих територій. Вони мають змінюватися, вони змінюються але тільки з бізнесових причин і по комерційних правилах. У сучасній планувальній структурі міст не відчуваються пріоритети містобудівних ідей, пріоритет міської громади. Тому не можна не погодитись з дослідником, який стверджує, що актуальність даного дослідження обумовлена: процесом трансформації міст від жорстокого функціонального зонування до гнучкого принципу планування, а деградовані території промислових об'єктів є резервом для втілення стратегій та проектів, що базуються на універсальних, узагальнених характеристиках процесів міського життя; необхідністю науково обґрунтованої оцінки та комплексних заходів перетворення територій недіючих промислових об'єктів у відповідності до засобів оптимізації функціональної організації міського середовища; потребою поглиблення наукової архітектурно-містобудівної теоретичної бази, присвяченої вирішенню проблем колишніх територій промислових об'єктів; необхідністю вдосконалення способів перетворення структури об'єкту з метою успішного та ефективного його розвитку, що потребує в містобудівній науці опрацювання наукових підходів та методологічних обґрунтувань.

З огляду на проблему неповноти нормативної бази щодо розвитку та проектування таких територій та відсутності та недосконалості сучасних

наукових досліджень у цьому напрямі, дослідження функціональної та об'ємно-просторової структури, принципів, прийомів та засобів їх реалізації є актуальним завданням сьогодення.

Саме тому тема дисертаційної роботи є безумовно актуальною і сприятиме формуванню узагальнюючого підходу до формування та розвитку деградованих територій промислових об'єктів, які є резервом розвитку міста.

На підставі розглянутих літературних джерел та наявної архітектурної практики у процесі, який високопрофесійно виконала автор, було простежено шляхи розвитку цієї тематики. Здійснена в ході дослідження систематизація існуючих на сьогоднішній день теорій і концепцій дозволила встановити, що розвиток колишніх територій промислових об'єктів із цілеспрямованим збереженням повністю або частково промислової функції забезпечить суспільний розвиток, збалансоване функціонування території міста, як в глобальному, так і локальному сенсі та збереження економічної ефективності, самодостатності міст.

Обґрунтовуючи актуальність дослідження, автор чітко формулює необхідність розв'язання проблеми і доходить правильного висновку – ця проблема може і має бути вирішеною з огляду на її соціально-економічну значущість і високу суспільну потребу.

Науковий апарат роботи має всі необхідні складники: об'єкт, предмет, мету дисертаційного дослідження, завдання, методи; визначені наукова новизна та практичне значення; інформацію про апробації і впровадження отриманих результатів. З усіма формулюваннями опонент в цілому погоджується, вони відповідають змісту роботи.

Наукова новизна одержаних результатів.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну.

- Виявлено теоретичні основи реорганізації територій промислових об'єктів в умовах інтеграції та полі функціонального розвитку міста.

- Закладено наукову базу для досліджень формування збалансованої архітектурно-планувальної структури в умовах динамічного розвитку міст, шляхом включення в неї територій промислових об'єктів.

- Уточнено термін «реструктуризація» в теорії архітектури та містобудування.

- Визначено особливості реструктуризації територій промислових об'єктів міст Західної Європи та України та їх значення й роль у розвитку міст та регіонів.

- Розроблено прийоми та рекомендації функціонально-планувальної реструктуризації територій промислових об'єктів міста.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальне ознайомлення з текстом дисертації Сеньковської Я.Т. дає підстави стверджувати, що підхід дисертанта до дослідження є досить

об'єктивним. Всі основні наукові положення та висновки, які автор запропонував у дисертації, теоретичні та практичні результати, які винесено на захист, належним чином обґрунтовані. Вони базуються на загальноновизнаних методах дослідження і виконувалися на двох рівнях: емпіричному та теоретичному. Емпіричні: спостереження, натурні обстеження (аналіз наявного стану та фотофіксація). Теоретичні: контент-аналіз та історичний аналіз (аналіз містобудівних та економічних концепцій); метод моделювання та застосування графічних моделей для аналізу емпіричного матеріалу; композиційний та функціональний аналіз; метод порівняльного аналізу; метод термінологічного аналізу (формування словника із термінами по відношенню до територій промислових об'єктів); метод картографічного аналізу (аналіз генеральних планів та містобудівних обґрунтувань змін цільового призначення. У Львові виявлено 120 територій, які потребують реструктуризації, а детально були проаналізовані 12 з них); метод статистичного аналізу; системний аналіз (систематизація отриманих результатів дослідження).

Слід зауважити що автор вміло і ефективно застосував метод формулювання і доказу гіпотези дослідження яка полягає у тому, що в умовах розвитку міст ТПО становлять резерв для подальшого збалансованого розвитку, а застосування функціонально-планувальної реструктуризації повинне забезпечувати формування цілісної архітектурно-планувальної структури міста.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертаційна робота Сеньковської Ярини Тарасівни на тему «**Функціонально-планувальна реструктуризація територій промислових об'єктів міста (на прикладі м. Львова).**» складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків, які містять акти впровадження і таблиці додаткового характеру. Загальний обсяг дисертаційної роботи 273 сторінки, з яких – 170 сторінок основного тексту, 22 ілюстрації та 28 таблиць, 205 позицій бібліографії.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідницької роботи.

Упершому розділі «*Теоретичні основи і передумови формування та реструктуризації територій промислових об'єктів міста*» визначені та проаналізовані основні містобудівні та економічні теорії і концепції становлення та розвитку ТПО у місті; формування міста під впливом розвитку промислових об'єктів; нормативно-правові засади організації ТПО в місті.

Проаналізовані основні містобудівні теорії та концепції розвитку територій промислових об'єктів та від визначено їхню роль у розвитку планувальної структури західно-європейських міст від кін. 19 – сер. 20 століть до сьогодення.

До здобутків автора слід віднести глибокий, змістовний і цікавий міждисциплінарний аналіз теорій в контексті розвитку промислової функції і її трансформації.

Розглядаються основні засади та нормативні документи, що відповідають за організацію ТПО, які були розроблені радянськими вченими у середині 20 ст. Надалі ці засади були покладені в основу нормативно-правових документів незалежної України і частково доповнюються в наш час.

Проведено аналіз і встановлено планувальні та функціональні характеристики формування та розвитку ТПО. Розглянуто стан та напрямки досліджень, пов'язаних із ТПО міст та її функціонально-планувальної реструктуризації, наукові підходи та виявлено сукупність термінів, які окреслюють процеси змін ТПО: адаптація, консервація, модернізація, музеєфікація, реабілітація, ревіталізація, регенерація, реконструкція, реновація, реорганізація, реставрація, **реструктуризація**, трансформація, зміна цільового призначення.

Джерельною базою дослідження теперішнього стану ТПО стали статистичні збірники, довідники, матеріали ЗМІ, інтернет-ресурси, чинні законодавчі акти України, програми місцевого значення, регіональні та місцеві програми міського розвитку, містобудівна та проектна документація щодо розвитку ТПО Львова, надані Львівською міською радою, фотофіксація та натурні дослідження, здійснені автором. Ці матеріали дали змогу сформулювати теоретичну та методологічну базу для вирішення поставлених завдань.

Визначені та згруповані основні передумови процесу реструктуризації ТПО: містобудівні; соціально-економічні зміни; культурологічні; екологічні; часові.

У другому розділі *«Методика проведення дослідження реструктуризації територій промислових об'єктів»* викладено наукові методи дослідження та враховані міждисциплінарні аспекти реструктуризації.

Досить детально описані методи дослідження територій промислових об'єктів і цей матеріал органічно вписується в загальну ідею роботи і, на наш погляд, є хорошим прикладом підтвердження доцільності і корисності такого розділу в структурі архітектурних дисертацій. Вивчено понятійний апарат та проведена систематизація термінів, дотичних до предмету дослідження. Виконано порівняння використання та стану 120 ТПО у генеральних планах м. Львова 1993 р. та 2010 р. Системний підхід дозволив виконати комплексне дослідження ТПО як частини містобудівної системи, що дало змогу синтезувати спостереження та результати праці вчених із різних наукових галузей (містобудування, економіка, екологія, економ-географія, соціологія).

Важливим, на наш погляд, є матеріал викладений у підрозділі 2.2 *«Методика дослідження реструктуризації територій промислових об'єктів міст»*, де побудована послідовність та поетапність дослідження. Дослідження ґрунтується на постановці тематики, обґрунтуванні теми, формулюванні мети та завдань дослідження та послідовному аналізі територій промислових об'єктів.

Детально проаналізовано 12 територій промислових об'єктів Львова (загальна інформація про об'єкт, характеристика об'єкта, аналіз якісних, кількісних та структурних показників об'єкта). Дослідження завершується узагальненням результатів та виведенням загальних висновків із формулюванням рекомендацій.

Проаналізовані процеси реструктуризації ТПО у контексті таких суміжних галузей наук, як економіка, екологія, соціологія, економ-географія, культурологія та враховуються часові трансформації: адаптативність, розвиток, циклічність та еволюція.

У третьому розділі *«Особливості реструктуризації територій промислових об'єктів міст Західної Європи та України»* представлено та проаналізовано закордонний та український досвід реструктуризації ТПО та визначені особливості їхнього розвитку. Цікавий і добре систематизований матеріал щодо досвіду реструктуризації територій промислових об'єктів міст Західної Європи і України. Після проведеного порівняльного аналізу процесів реструктуризації ТПО міст Західної Європи та України виявлені архітектурно-містобудівні особливості реструктуризації територій промислових об'єктів міст. Такі особливості: для Західних країн розроблення державних програм розвитку ТПО та державний контроль за їхнім дотриманням; аналітичний підхід до пошуку концепції; «індивідуальність» кожного об'єкту та підпорядкування територіальним та національним особливостям; співпраця із громадськістю; збереження виробничої бази; створення нових місць прикладення праці; створення «бренду» реструктуризованого ТПО. В Україні генеральні плани міст передбачають напрямки розвитку та реорганізації ТПО, проте імпульсом реструктуризації ТПО стають громадські ініціативи та приватні інвестори, але останні розглядають ТПО для економічної вигоди, що найчастіше спричиняє хаотичну реструктуризацію.

У четвертому розділі *«Формування територій промислових об'єктів міста та їхня реструктуризація (на прикладі міста Львова)»* представлені особливості розвитку промисловості міста Львова. Представлені зміни та розвиток територій промислових об'єктів у структурі м. Львова - історичні аспекти розвитку промисловості Львова, аналіз статистичних даних розвитку ТПО впродовж 2010-2016 рр., програми розвитку міста та ТПО, здійснено аналіз містобудівних концепцій у генеральних планах міста 1993 та 2010 рр. та пропозиції щодо ТПО на майбутнє.

Автором проаналізоване містобудівне розміщення, функціональне використання та динаміка розвитку ТПО у структурі Львова за роки незалежності. У результаті дослідження виявлене зменшення промислової функції у місті. Вивільнені території змінюються шляхом їхньої забудови: житловими, торгівельними комплексами тощо. Реалізовані трансформації ТПО спричиняють дисбаланс у формуванні просторово-планувальної структури міста..

За результатами досліджень простежується відсутність прогресивних масштабних містобудівних проектів реструктуризації. Натомість переважають повна або часткова закритість територій, високий рівень фрагментації та

наступної приватизації під різне цільове використання. Виявлені численні конфлікти між офіційною документацією (генеральним планом міста) та реальним використанням територій.

Автор наголошує на необхідності розроблення стратегічного плану розвитку території та послідовності його реалізації, оскільки ТПО є резервними територіями для створення нового образу міста та підвищенням його статусу.

Після проведення аналізу вибраних ТПО, визначені особливості їхньої реструктуризації. Запропоноване визначення потенціалу ТПО за здатністю до реструктуризації в підпорядкуванні різним ієрархічним рівням: на рівні міста, району та окремої промислової території. Запропонований умовний розрахунок потенціалу, метою якого є показати, що при забезпеченні описаних умов на рівні >50%, ТПО визначається як така, яка має достатньо підстав для подальшої реструктуризації.

У п'ятому розділі *«Прийоми реструктуризації територій промислових об'єктів міста»* на базі проаналізованого матеріалу сформульовані прийоми та рекомендації реструктуризації ТПО.

Виявлені чинники розвитку виробництва й трансформації промислових територій міст України та у європейській практиці це: містобудівний, історико-культурний, наявність природних та економічних ресурсів території, екологічний, економічний, соціальний, інноваційний розвиток, поетапність реалізації реструктуризації. Сформульовані та представлені прийоми функціонально-планувальної *реструктуризації*. Ці прийоми дають змогу інтегрувати територію промислового об'єкта в міську планувальну структуру та створити поліфункційне міське середовище. У залежності від розміщення в структурі міста об'єкт набуває планувальної відкритості, напівзакритості або закритості. Продумані засоби і прийоми реалізації. **Запропоновані рекомендації функціонально-планувальної реструктуризації щодо напрямків ТПО:** для формування архітектурно-планувальної структури ТПО; для просторово-функціональної організації ТПО; для забезпечення екологічного стану ТПО; *для збереження виявлених архітектурних і культурних пам'яток та капітальної забудови. Запропонований алгоритм упровадження реструктуризації ТПО.*

Загальні висновки відповідають поставленим завданням та відображають основні результати дисертаційного дослідження.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

На наш погляд, результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю. Вони можуть бути використані при науковому обґрунтуванні коригування схем розміщення ТПО в структурі генерального плану міста, в управлінській діяльності міської ради, у навчальному процесі під час курсового та дипломного проектування.

Наукове і практичне значення отриманих результатів полягають у тому, що результати дослідження можуть бути використані для подальших досліджень науково-дослідними установами, при оновленні генеральних планів міст і схем планування територій та виконанні практичних розробок проектними організаціями, що займаються просторовим плануванням та проектуванням генеральних планів територіальних громад у зонах розміщення промислових об'єктів. Результати дослідження можна застосувати в проектній практиці й навчальному проектуванні при розгляді питань містобудівного розвитку територій.

Наукова новизна та практичне значення результатів роботи свідчать про її теоретичну і практичну цінність для узагальнення та удосконалення теоретичних підходів та досвіду реструктуризації, формування та розвитку ТПО.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основний зміст роботи опубліковано у 9-х публікаціях, 4 з яких наукові статті видані у фахових збірниках наукових праць, затверджених ДАК України, і у іноземному виданні та 2 тези доповідей міжнародних конференцій, автор взяла участь у колективній монографії. Наукові результати дисертаційної роботи апробовано у доповідях на науково-практичних конференціях.

Кількість доповідей на наукових конференціях свідчить про достатньо повну апробацію роботи. Список публікацій за темою дослідження вказує на повне викладення положень роботи у встановлених ДАКом наукових виданнях.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він, в основному, відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Сеньковською Яриною Тарасівною дисертаційного дослідження. Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває її основні положення. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Загалом, позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

- Опонент уже опонував роботу, яка за змістом і назвою була на межі трьох архітектурних спеціальностей. І тому опонент вважає за необхідне заявити своє розуміння і думку із цього питання. Як один із розробників і гарант розробки нової спеціальності 191 "Архітектура та містобудування" можу фахово заявити, що, по-перше, зараз зменшується вага позиціонування до

спеціальності. З нових документів - це все одна спеціальність і тільки потім відповідає спеціалізації. І, по-друге, немає окремої спеціалізації теорії містобудування і відповідно можемо, і це в певній мірі дійсно є в дослідженнях автора, віднести дану роботу до спеціалізації "Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури" Дійсно, в роботі переважають питання *теоретичного обґрунтування реструктуризації* і територій і об'єктів. На початку ознайомлення з дисертаційною роботою деякі застереження викликав термін в темі дисертаційної роботи і навіть УДК, де в перших рядках фігурує 711. Тим не менш, опонент бачить цю проблему і знімає цю засторогу з ряду причин.

- Робота за своєю суттю, є інструментарієм для рішення проблем реструктуризації. Більш логічним і правильним, було б включення в загальну теоретичну модель методу прогнозування та імітаційну модель. Тим більше, що в роботі присутній авторський матеріал з моделювання, і такий матеріал міг би стати логічним продовженням розділу про методи дослідження.
- На думку опонента, не зовсім зрозуміло як автор трансформує елементи зовнішніх мереж. Особливо транспорту, який вимагає зовсім інших людських та транспортних потоків, паркінгів, стоянок тощо (5-й розділ).
- Структура викладання матеріалу дозволяє в розділі рекомендацій показати співвідношення елементів реструктуризації в дії і розвитку.
- На думку опонента, важливо своїм рішенням про реструктуризацію не «закрити» зону для подальших перетворень, з часом і ці рішення застаріють, а система має мати план розвитку. Час «стискається» і те, що раніше було актуальним десятиліття (століття) зараз вираховується роками, місяцями.
- У продовження теми, автор може зробити (започаткувати) відкриту матрицю-таблицю, так званих, товариських, доповнених, антагоністичних і т.д. функцій які можуть розміщатися на реструктуризованих територіях.
- Відмічаємо, часом необґрунтоване, зловживання автором в назвах підрозділів і по тексту терміном особливості. Термін вимагає порівняння з іншими не особливими позиціями.

Загальні висновки й оцінка дисертації

Незважаючи на зауваження, які не знижують загальної цінності роботи, дисертація повністю відповідає науковій спеціальності 18.00.01 – "Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури".

Дисертація Сеньковської Ярини Тарасівни є завершеною науковою працею, яка пов'язана з вирішенням актуальної науково-прикладної задачі – виявити передумови, дослідити характеристики та розробити прийоми функціонально-планувальної реструктуризації територій промислових об'єктів у процесі архітектурно-містобудівної інтеграції міста. Її автор - Сеньковська

Я.Т. представляє собою сформованого наукового працівника, яка здатна грамотно і на сучасному рівні вирішувати науково-прикладні задачі.

Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває її основні положення.

Враховуючи висловлене, вважаю, що дисертаційна робота на тему «Функціонально-планувальна реструктуризація територій промислових об'єктів міста (на прикладі м. Львова) відповідає вимогам п.11,14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань ДАК Міністерства освіти і науки України, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор Сеньковська Ярина Тарасівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Офіційний опонент:

Доктор архітектури, професор,
завідувач кафедри інформаційних
технологій в архітектурі
Київського національного
університету будівництва і
архітектури

В.В. Товбич

Підпис професора Товбича В.В.
ЗАСВІДЧУЮ
Перший проректор Київського
національного університету
будівництва і архітектури

Д.О. Чернишов